

Sisällys

Lukijalle.....	4
Toimittajat.....	6
Kirjoittajat.....	7

I Palliatiivisen hoidon tarkoitus

1. Mitä on palliatiivinen hoito?

Mitä palliatiivisella hoidolla tarkoitetaan?

1.05 Palliatiivisen hoidon määritelmä.....	19
1.10 Palliatiivisen hoidon periaatteet.....	19

Palliatiivisen hoidon historiaa

1.20 Kuolema eri aikakausina Euroopassa.....	21
1.25 Näkökulmia kuolemasta nykyajassa.....	22
1.30 Palliatiivisen hoidon historia.....	23

Mihin ihmiset kuolevat?

1.40 Mihin ihmiset kuolevat.....	27
1.45 Mihin ja missä suomalaiset kuolevat.....	31
1.50 Vanhuus ja vanhuuskuolema.....	33
1.55 Kuoleman biologia.....	36

2. Hoitolinjaukset ja suunnitelmat

2.10 Pitkälle edennyt sairaus ja ennuste-arvio.....	43
2.20 Elämän loppuvaiheen hoitosuunnitelma.....	47
2.30 Hoitolinjaukset.....	50
2.40 Hoidon rajaukset.....	52
2.50 Hoitopäätösten teko ja hoitoneuvottelu.....	53

3. Palliatiivisen hoidon järjestäminen

Palliatiivisen hoidon tarve ja saatavuus

3.05 Palliatiivisen hoidon ja saattohoidon tarve.....	58
3.10 Palliatiivinen hoito maailmalla ja Suomessa.....	60

Palliatiivisen hoidon järjestäminen

3.20 Palliatiivisen hoidon järjestämismalli Suomessa.....	63
3.25 Palliatiivisen hoidon laatusuositus.....	67
3.30 Saattohoito kotisairaalassa.....	70
3.32 Kotisaattohoidon toteutus.....	71
3.35 Varhainen integroitu palliatiivinen hoito.....	74
3.40 Palliatiivinen konsultaatiotoiminta sairaalassa.....	75

Moniammatillisuus palliatiivisessa hoidossa

3.45 Moniammatillinen työryhmä palliatiivisessa hoidossa.....	77
---	----

Työntekijän jaksaminen

3.50 Kärsimyksen ja surun kohtaaminen lääkärin työssä.....	82
3.55 Työohjauksen erityispiirteet palliatiivisessa hoidossa.....	85

Vapaaehtoistyö

3.60 Tukihenkilöiden valinta, koulutus ja eettiset velvoitteet.....	88
3.65 Mitkä tehtävät soveltuvat vapaaehtoisille.....	90
3.70 Vapaaehtoistyö kotona.....	91
3.75 Saattohoidon vapaaehtoistyö valtakunnallisesti.....	91

Palliatiivisen lääketieteen ja hoidon opetus, koulutus ja tutkimus

3.80 Palliatiivisen lääketieteen ja hoidon perusopetus.....	92
3.85 Palliatiivisen lääketieteen ja hoidon erikoistumiskoulutus.....	94
3.90 Palliatiivisen lääketieteen tutkimus.....	97

II Oireiden hoito palliatiivisessa hoidossa

4. Oireiden ja elämänlaadun arviointi

4.10 Oireiden esiintyvyys palliatiivisessa hoidossa.....	103
--	-----

4.20	Oireiden ja elämänlaadun arviointi palliatiivisessa hoidossa.....	106
5. Kipu		
5.05	Kivun kokonaisvaltainen ymmärtäminen.....	116
Kivun patofysiologia		
5.10	Kipujärjestelmän toiminta.....	117
5.12	Kivun esiintyvyys palliatiivisessa hoidossa.....	119
5.14	Kivun mekanismit ja jaottelu patofysiologisen mekanismin mukaan.....	121
5.16	Neuropaattinen kipu.....	122
Kipupotilaan tutkiminen		
5.20	Kipupotilaan tutkiminen ja arviointi.....	124
5.22	Neuropaattisen kivun diagnostiikka.....	126
5.24	Muistisairaana potilaan kivun tunnistaminen.....	128
Kivun hoidon periaatteet		
5.30	Kivun hoitoperiaatteet.....	130
5.32	Syöpäkivun hoitoperiaatteet.....	132
5.34	Ei-malignin kivun hoitoperiaatteet.....	133
5.36	Päihdeongelman potilaan syöpäkivun hoitoperiaatteet.....	134
5.38	Päihdeongelman potilaan kivun arviointi ja kivunhoidon käytännön toteutus.....	135
Tulehduskipulääkkeet ja parasetamoli		
5.40	Tulehduskipulääkkeet ja parasetamoli.....	136
5.41	Tulehduskipulääkkeiden ja parasetamolin annostelumuodot.....	137
5.42	Tulehduskipulääkkeiden hättävähaitteet.....	138
5.44	Parasetamolin vaikutusmekanismi ja hättävähaitteet.....	140
5.46	Tulehduskipulääkkeiden ja parasetamolin asema palliatiivisessa hoidossa.....	141
5.48	Munuaisten ja maksan vajaatoiminnan vaikutus tulehduskipulääkkeiden ja parasetamolin käyttöön.....	142

Opioidit

5.50	Opioidien farmakologinen vaikutus.....	142
5.52	Opioidien kliininen käyttö syöpäkivun hoidossa.....	145
5.54	Opioidien kliininen käyttö ei-malignissa kivussa palliatiivisella potilaalla.....	151

Neuropaattisen kivun lääkehoito

5.60	Neuropaattisen kivun hoito.....	152
5.62	Munuaisten ja maksan vajaatoiminnan vaikutus neuropaattisen kivun lääkehoitoon.....	155

Läkkeettömät hoidot

5.70	Läkkeettömät kivun hoidot.....	156
------	--------------------------------	-----

Kivun kajoavat hoitomenetelmät

5.80	Kivun hoidon kajoavat hoitomenetelmät.....	159
5.82	Spinaalianalgesia.....	160
5.84	Hermojen kajoavat stimulaatiohoidot.....	162
5.86	Muita kajoavia kivunhoitomenetelmiä.....	162
5.90	Toimenpideanalgesia ja -sedaatio.....	163

6. Hengitysteiden oireet

Hengenahdistus

6.10	Hengenahdistus.....	167
6.15	Hengenahdistusoireen arviointi.....	169
6.20	Hengenahdistuksen syynmukainen hoito.....	170
6.25	Hengenahdistuksen lääkkeetön hoito.....	172
6.30	Happi ja ilmavirta.....	175
6.32	Hengitystukihoidot.....	176
6.35	Hengenahdistuksen oireenmukainen lääkehoito.....	178

Muut hengitystieoireet

6.40	Yskä.....	179
6.45	Hengitystie-eritteet.....	181
6.50	Veriyskä.....	183
6.55	Hikka.....	184
6.60	Pleuraneste.....	185
6.65	Respiratoriset hätätilanteet.....	189

7. Ruuansulatuskanavan ja virtsateiden ohjeet

Suun oireet ja hoito

7.10	Suun oireet ja suun tutkiminen	196
7.12	Suun kuivuus.....	197
7.14	Stomatiitit ja suun mukosiitit	199
7.16	Suun alueen kipu	204
7.18	lentulehdus ja hampaiden kiinnitys kudostulehdus	205
7.22	Lääkkeisiin liittyvä leukaluukuolio ..	207
7.24	Suun päivittäinen hoito	208
7.26	Suun ja hampaiden avustettu puhdistaminen	209
7.28	Kuolevan potilaan suun hoito.....	210

Pahoinvointi ja oksentelu

7.30	Pahoinvointi ja oksentelu.....	211
7.32	Pahoinvoinnin etiologia	213
7.34	Pahoinvoivan potilaan tutkiminen	216
7.36	Pahoinvoinnin lääkehoito	217
7.38	Pahoinvoinnin ja oksentelun lääkkeetön hoito	221
7.40	Vaikeahoitoinen pahoinvointi.....	222

Ummetus ja ripuli

7.42	Ummetus.....	222
7.44	Ummetuksen hoito.....	223
7.46	Kooninen ripuli ja sen hoito.....	227

Askites

7.48	Askitekseen esiintyvyys ja oireet	229
7.49	Malignin askitekseen hoito	230
7.50	Maksakirroosiin liittyvän askitekseen hoito.....	231

Virtsateiden oireet

7.52	Yliaktiivinen tai ärtynyt virtsarakko.....	233
7.54	Virtsankarkailu	234
7.56	Virtsaumpi.....	235
7.58	Ylempien virtsateiden tukos ja hydronefroosi.....	236
7.60	Hematuria ja rakkotamponaatio	237

8. Ravitsemukseen ja nesteen saantiin liittyvät oireet

Kuivuminen

8.10	Kuivumisen mekanismit ja toteaminen	241
8.20	Kuivumistilan ehkäisy ja hoito	243

Kakeksia ja ruokahaluttomuus

8.30	Kakeksia.....	246
8.40	Ruokahaluttomuus	251

Ravitsemus

8.50	Ravitsemuksen merkitys palliatiivisessa ja saattohoidossa ..	254
8.60	Ravitsemustila ja sen arviointi	256
8.70	Ravitsemushoidon toteutus	260
8.80	Ikääntyneiden ravitsemuksen erityispiirteet	264
8.90	Ravitsemushoitoon liittyviä eettisiä näkökulmia	268

9. Uupumus ja keskushermosto-oireet

Uupumus

9.10	Uupumuksen yleisyys ja mekanismit	271
9.20	Uupumuksen diagnostisointi ja hoito	273

Delirium

9.30	Deliriumin aiheuttajat ja oireet.....	274
9.40	Deliriumin hoidon periaatteet	276

Keskushermosto-oireet, kognitiiviset oireet

9.50	Keskushermosto-oireet palliatiivisessa hoidossa.....	279
9.60	Epileptiset kohtaukset	280
9.70	Motoriset ja sensoriset keskushermosto-oireet.....	283
9.80	Neurokognitiiviset oireet.....	285
9.90	Neurokognitiivisten oireiden hoito	286

10. Iho-oireet

10.10	Haavat ja ihoetäpesäkkeet	289
10.20	Verenvuoto.....	292

10.30	Ihoinfektiot.....	293
10.40	Kutina.....	295
10.50	Hikoilu.....	296
Lymfaturvotus		
10.60	Lymfaturvotus ja ihon hoito.....	298

III Psykososiaalinen tuki ja vuorovaikutus

11. Psykososiaalinen tuki ja psyykkisten oireiden hoito

Psykososiaalinen tuki

11.10	Palliativisessa hoidossa olevan potilaan psyykinen tukeminen.....	304
11.16	Taiteen keinot palliativisessa hoidossa olevan potilaan tukemisessa.....	311
11.18	Arvokkuus elämän loppuvaiheen hoidossa.....	314
11.20	Palliativisen hoitotiimin jäsenten rooli psykososiaalisessa tukemisessa.....	315
11.22	Psykososiaalisen keskustelutuen malli.....	317
11.24	Psykososiaalinen tuki saattohoidossa.....	318

Psyykkisten oireiden hoito palliativisessa hoidossa olevilla potilailla

11.30	Psyykkisten oireiden arviointi.....	321
11.32	Masennus ja ahdistuneisuus.....	323
11.35	Unettomuus.....	327
11.38	Psykoosi.....	327

Sairauden vaikutus läheisiin ja läheisten tuki

11.40	Läheisten tuki ja tuen tarve.....	330
11.42	Vanhemman sairauden vaikutukset lapsiin.....	330
11.44	Lapsiperheen tuki palliativisessa hoidossa.....	332
11.46	Sairaudesta kertominen lapsille.....	336
11.52	Läheisten tukeminen sairauden aikana.....	339

Seksuaalisuus

11.60	Seksuaalisuus.....	341
11.62	Seksuaaliset toimintahäiriöt ja niiden hoito.....	342
11.64	Seksuaaliset ongelmat palliativisessa hoidossa.....	344
11.66	Potilaan seksuaalisuuden kohtaaminen.....	345

Toivo

11.70	Toivon ylläpitäminen.....	347
-------	---------------------------	-----

12. Vuorovaikutus palliativisessa hoidossa

12.10	Mitä on vuorovaikutus?.....	354
12.15	Huonojen uutisten kertominen.....	355
12.20	Ennusteen kertominen.....	360
12.25	Keskustelu palliativiseen hoitolinjaan siirtymisestä.....	361
12.30	Keskustelu hoidon rajauksista.....	366
12.35	Vuorovaikutus läheisten kanssa.....	368
12.40	Keskustelu saattohoitosuunnitelmasta.....	369
12.45	Vuorovaikutus kuoleman lähestyessä ja sen jälkeen.....	372
12.50	Muita vaativia vuorovaikutustilanteita.....	374

IV Syövän palliativinen hoito

13. Eri syöpien esiintyvyys, ennuste ja palliativisen hoidon erityispiirteet

Syövän esiintyvyys ja ennuste

13.10	Syövän esiintyvyys ja syöpäkuolleisuus.....	381
-------	---	-----

Gynekologiset syövät

13.20	Gynekologisten syöpien palliativisen hoidon erityispiirteet.....	384
-------	--	-----

Pään ja kaulan alueen syöpä

13.30	Pään ja kaulan alueen syövän yleisyys ja ennuste.....	388
13.35	Pään ja kaulan alueen syövän palliativinen hoito.....	389

Hematologiset sairaudet

- 13.40 Pahanlaatuisten hematologisten sairauksien palliatiivisen hoidon erityispiirteet 393
- 13.45 Verituotteiden käyttö elämän loppuvaiheessa hematologisilla potilailla 406

Aivokasvaimet

- 13.50 Palliatiivinen hoito aivokasvainta sairastavilla potilailla 407

Muut syövät

- 13.60 Eri syöpien ominaispiirteet sairauden levinneessä vaiheessa .. 410

14. Levinneen syövän aiheuttamat komplikaatiot

Luustoetäpesäkkeet

- 14.10 Luustoetäpesäkkeet ja niiden komplikaatiot 421
- 14.12 Luustoetäpesäkkeiden lääkehoito 424
- 14.14 Pitkien luiden patologiset murtumat 425
- 14.16 Patologisten murtumien hoitoperiaatteet 426

Selkäydinpinne

- 14.20 Selkäydinpinne, oireet ja diagnostiikka 428
- 14.22 Selkäydinpinteen hoito 430
- 14.24 Selkärankaetäpesäkkeiden leikkaushoito 432

Pahanlaatuinen hyperkalsemia

- 14.30 Pahanlaatuinen hyperkalsemia 437
- 14.32 Pahanlaatuisen hyperkalsemian hoito 438

Keuhkoihin ja välikarsinaan levinnyt syöpä

- 14.40 Keuhkoihin ja välikarsinaan levinneen syövän erityisongelmia 440
- 14.42 Yläonttolaskimo-oireyhtymä 442
- 14.44 Sydäntamponaatio 444
- 14.46 Palliatiivisen keuhkokasvain-kirurgian periaatteita 445

Vatsaonteloon levinneen syövän komplikaatiot

- 14.50 Vatsaonteloon levinneen syövän aiheuttamat komplikaatiot 447

Malignit mahasuolikanavan tukokset

- 14.60 Maha-suolikanavan syöpien palliatiivinen kirurgia 448
- 14.62 Ruokatorven ja mahansuun syöpien palliatiiviset toimenpiteet 449
- 14.64 Mahalaukun tyhjenemistä estävien syöpien palliatiiviset toimenpiteet 451
- 14.66 Sappi- ja haimatietukoksen palliatiivinen hoito 452
- 14.68 Pahanlaatuisen suolitukoksen diagnostiikka, oireet ja löydökset .. 453
- 14.70 Pahanlaatuisen suolitukoksen kirurginen hoito 455
- 14.72 Pahanlaatuisen leikkaukseen soveltumattoman suolitukoksen konservatiivinen hoito 456

Aivoetäpesäkkeiden komplikaatiot

- 14.80 Aivoetäpesäkkeiden palliatiivinen hoito 460

15. Onkologiset hoidot ja niiden haittavaikutukset

Palliatiivinen sädehoito

- 15.10 Palliatiivinen sädehoito 466
- 15.12 Luustoetäpesäkkeiden sädehoito 467
- 15.15 Pehmytkudospesäkkeiden sädehoito 468
- 15.20 Radioisotooppihoidot 470
- 15.25 Sädehoidon haittavaikutukset 471

Solunsalpaajahoitoihin liittyvät haitat

- 15.30 Solunsalpaajahoitojen aiheuttamat elinkohtaiset haitat .. 473
- 15.35 Solunsalpaajahoitojen aiheuttama luuydinhaitta 478

Endokriinisen hoidon haittavaikutukset syövän hoidossa	
15.40 Rintasyövän endokriinisten hoitojen haitat.....	480
15.45 Eturauhassyövän endokriinisten hoitojen haitat.....	481
Biologisten lääkkeiden haittavaikutukset syövän hoidossa	
15.50 Biologisten lääkkeiden haittavaikutukset	483

V Elinvauriosairauksien palliatiivinen hoito

16. Krooniset keuhkosairaudet

Keuhkohtaumatauti (COPD)	
16.10 Keuhkohtaumatauti (COPD) sairautena.....	495
16.20 Keuhkohtaumataudin palliatiivisen hoidon suunnitelma.....	497
16.30 Keuhkohtaumataudin palliatiivinen hoito	499
16.40 Keuhkohtaumataudin pahenemisvaihe ja saattohoito.....	503

Interstitiaaliset keuhkosairaudet

16.50 Interstitiaaliset keuhkosairaudet (keuhkofibroosi).....	504
16.60 Keuhkofibroosipotilaan palliatiivinen hoito ja saattohoito..	505

17. Munuaisten ja maksan vajaatoiminta

Munuaisten vajaatoiminta

17.10 Munuaisten vajaatoiminnan yleisyys, aiheuttajat ja oireet.....	509
17.20 Munuaisten vajaatoiminnan hoidon valinta ja palliatiivinen hoito	510
17.30 Munuaisten vajaatoimintapotilaan saattohoito	517

Maksakirroosi

17.40 Maksakirroosin yleisyys, oireet ja löydökset	517
17.50 Maksakirroosipotilaan palliatiivinen hoito	521

18. Sydänsairaudet ja perifeerinen valtimotaut

Sydämen vajaatoiminta

18.10 Sydämen vajaatoiminnan etiologia, esiintyvyys ja ennuste....	526
18.20 Sydämen vajaatoiminnan oireet ja hoitolinjat.....	527
18.30 Sydämen vajaatoiminnan palliatiivinen hoito	531

Sepelvaltimotauti

18.40 Sepelvaltimotaudin hoito palliatiivisen hoidon vaiheessa	538
--	-----

Rytmihäiriöt

18.50 Rytmihäiriöt palliatiivisessa hoidossa.....	540
18.60 Rytminhallintalaitteet elämän loppuvaiheessa	542

Perifeerinen valtimotauti

18.70 Perifeerinen valtimotauti, palliatiiviseen hoitoon siirtyminen ja palliatiivinen hoito	544
--	-----

19. Neurologiset sairaudet

Amyotrofinen lateraaliskleroosi (ALS)

19.10 Amyotrofinen lateraaliskleroosi (ALS).....	551
19.15 ALS:n oireet ja niiden hoito.....	553
19.16 ALS-potilaan hengitysvajaus	556
19.20 ALS-potilaan ennakoiva hoitosuunnitelma	557
19.25 ALS-potilaan saattohoito	558

MS-tauti

19.30 MS-taudin kulku.....	560
19.35 MS-taudin palliatiivinen hoito.....	561

Parkinsonin tauti

- 19.40 Parkinsonin taudin kulku 564
19.45 Parkinsonin tautia sairastavan palliatiivinen hoito 566

Iskeemiset aivosairaudet ja aivoverenvuodot

- 19.50 Iskeemisten aivosairauksien ja aivoverenvuotojen yleisyys ja ennuste 570
19.55 Akuutin aivoverenkiertohäiriön erityispiirteet ja hoitolinjaukset 571
19.60 Aivoverenkiertohäiriöön sairastuneen potilaan oireet ja hoito 572
19.65 Aivoverenkiertohäiriöpotilaan palliatiivinen hoito 576

VI Toimintakyvyn ja elämänlaadun tukeminen palliatiivisessa hoidossa

20. Toimintakyvyn ja elämänlaadun tukeminen palliatiivisessa hoidossa

- 20.10 Toimintakyvyn ja elämänlaadun tukemisen kokonaisuus 583
20.20 Kuntoutuksen lähtökohdat ja tavoitteet palliatiivisessa hoidossa 586
20.30 Liikunta ja kuntoutuksen keinot palliatiivisessa hoidossa 591
20.40 Ravitsemus toimintakyvyn kannalta 594
20.50 Kotona asumisen tukeminen 595

Sosiaalinen tuki

- 20.60 Taloudellisen tuen muodot 598
20.70 Taloudellisten asioiden hoito ja edunvalvonta 601

21. Suhtautuminen täydentäviin hoitoihin, vaihtoehtoisiin hoitoihin ja uskomushoitoihin

- 21.10 Täydentävät ja vaihtoehtoiset hoidot 604

- 21.20 Miksi täydentäviä ja vaihtoehtoisia hoitoja käytetään? 605
21.30 Esimerkkejä uskomushoidoista 607
21.40 Onko täydentävistä hoidoista, vaihtoehtoista hoidoista tai uskomushoidoista haittaa? 610
21.50 Lääketieteen ammattilainen kohtaa vaihtoehtohoidot 611

VII Muistisairaudet

22. Muistisairaudet

- 22.10 Muistisairaudet 615
22.20 Muistisairauksien kulku 617
22.30 Hoitolinja ja hoidon rajaukset muistisairauden eri vaiheissa 620

Lääkehoidon erityispiirteitä iäkkäillä ja muistisairailta potilailla

- 22.40 Lääkehoidon haasteet iäkkäillä ja muistisairailta 624
22.50 Lääkehoidon toteuttamisen periaatteita iäkkäillä 626
22.60 Vanhuksilla yleisten lääkkeiden käyttöperiaatteita 630

Muistisairaana elämän loppuvaiheen hoito

- 22.70 Muistisairaana elämän loppuvaiheen tavallisimmat hoitoratkaisuja vaativat tilanteet 634
22.80 Muistisairaana saattohoito 638

VIII Erityisryhmät ja -tilanteet palliatiivisessa hoidossa

23. Erityisryhmät palliatiivisessa hoidossa

Päihteidenkäyttäjät

- 23.10 Päihteiden käyttäjät palliatiivisessa hoidossa 648
23.15 Päihteidenkäyttäjien erityisryhmät 650

Tehohoitopotilaat

- 23.20 Palliatiivisen hoidon organisointi
teho-osastoilla..... 652
- 23.25 Saattohoito teho-osastolla..... 654

Älyllisesti vammautuneet potilaat

- 23.30 Vammaisuuteen liittyviä
erityiskysymyksiä palliatiivisessa
hoidossa..... 655

Lapsipotilaat

- 23.40 Lasten palliatiivinen hoito 660
- 23.42 Lasten ja nuorten palliatiivisen
hoidon saatavuus ja järjestäminen 661
- 23.44 Lasten palliatiivisen hoidon
erityispiirteet 664
- 23.46 Lasten palliatiivisen hoidon
periaatteet 668
- 23.48 Lasten ja nuorten saattohoito 672

Psykiatriset potilaat

- 23.50 Vaikeasti psyykkisesti sairaiden
palliatiivinen hoito 676

Infektiot

- 23.60 Infektio-ongelmat palliatiivisella
potilaalla..... 681
- 23.62 Infektioiden oireet, löydökset
palliatiivisella potilaalla..... 683
- 23.64 Palliatiivisen potilaan infektiot ja
niiden hoito..... 684
- 23.66 Palliatiivisen potilaan infektioiden
torjunta 688

Oheissairaudet palliatiivisella potilaalla

- 23.70 Pitkäaikaissairauksien hoito-
periaatteet ja hoitotavoitteet
kuolemaan johtavan sairauden
yhteydessä 689
- 23.72 Kirurgia ja toimenpiteet pallia-
tiivisessa hoitovaiheessa 695
- 23.74 Tukos- ja vuotoriskit sekä veren-
kiertolääkitys palliatiivisella
potilaalla..... 698
- 23.76 Anemia palliatiivisella potilaalla 702

Ajoterveys

- 23.80 Ajoterveys ja pysäköintiluvat 705

IX Saattohoito, suru ja kärsimys

24. Saattohoito

Saattohoidon periaatteet

- 24.10 Saattohoidon periaatteet 713

Lääkehoito saattohoidossa

- 24.20 Lääkehoito saattohoidossa 716
- 24.25 Parenteraalinen lääkeinfuusio-
tekniikka saattohoidossa..... 722
- 24.30 Lääkeannostelijahoitoon soveltuvia
lääkeaineita palliatiivisessa
hoidossa 728
- 24.35 Esimerkkejä PCA-lääkeannostelijan
ohjeen laskemisesta..... 735
- 24.38 PCA-lääkeannostelijan toiminta
ja potilasohjaus..... 736

Palliatiivinen sedaatio

- 24.40 Palliatiivinen sedaatio ja akuutti
sedaatio 738

Saattohoito päivystyksessä

- 24.50 Saattohoitopotilas
päivystyksessä 743

Saattohoito monikulttuurisena

- 24.60 Kulttuurisensitiivisyys ja
uskontolukutaito saatto-
hoidossa 745
- 24.65 Kuolema eri katsomuksissa:
uskomukset ja käytännöt 749
- 24.68 Kuolema maallistuneessa
yhteiskunnassa..... 758

Kuolemaa seuraavat toimenpiteet

- 24.70 Kuolemaa seuraavat
toimenpiteet..... 759

25. Suru

- 25.10 Sairaana suru 763
- 25.20 Läheisen suru..... 764
- 25.30 Suru ja ammattilaiset..... 766
- 25.40 Lapsen suru..... 766
- 25.50 Surevan lapsiperheen hoito 768

26. Eksistentiaalinen kärsimys

- 26.10 Kärsimyksen kokonaisvaltaisuus ... 772
26.20 Ihmisen spirituaalinen ulottuvuus 772
26.30 Eksistentiaaliset kysymykset 774
26.40 Spirituaalinen hoito 775

X Turvallisuus, etiikka ja juridiikka

27. Palliatiivisen hoidon ja saattohoidon turvallisuus, etiikka ja juridiikka

Turvallisuus

- 27.05 Potilasturvallisuus palliatiivisessa
hoidossa..... 783

Etiikka

- 27.10 Lääketieteellinen etiikka –
periaatteita ja työkaluja 790
27.15 Lääkärin etiikan peruseriaatteita 791
27.20 Hoitopäätösten etiikka pallia-
tiivisessa hoidossa 794

Hoitotahto

- 27.30 Hoitotahdon merkitys 797

Itsemääräämisoikeus ja päätöksenteko- kelpoisuus

- 27.35 Itsemääräämisoikeus ja kelpoisuus
pätöksentekoon 798
27.40 Päätöksenteko vajaakykyisen
potilaan puolesta 801
27.45 Edunvalvonta 802

Eutanasia ja avustettu itsemurha

- 27.50 Eutanasia ja avustettu itsemurha,
käsitteet 804
27.55 Eutanasian ja avustetun
itsemurhan etiikka 805
27.60 Eutanasia ja avustettu itsemurha
lääkäriprofession kannalta 808
27.65 Eutanasian ja avustetun
itsemurhan juridiikka Suomessa ... 810
27.70 Eutanasia ja avustettu itsemurha
maailmalla 811

Palliatiivisen hoidon lainsäädäntö

- 27.80 Palliatiivisen hoidon juridinen
säätely Suomessa ja ulkomailla ... 812